

Το επιχειρηματικό γίνεσθαι και η λογική του παραλόγου

Βάιος Λάζος*, Αθανάσιος Βαζακίδης**

Περίληψη

Το Παράλογο για την ανθρώπινη πραγματικότητα είναι το «α-πρόοπτο» το οποίο εξηγείται και σαν «μοιραίο». Αυτή η αναζήτηση της Γνώσης πέρα από το κοσμικό πλαίσιο, ως αναλυτική και επεξηγηματική αρχή της λογικής του Παραλόγου, αποτελεί τον επιστημονικό στόχο των συγγραφέων του άρθρου αυτού.

1. Η παράλογη «λογική» του λογικού «παραλόγου»

Ο πρωταθλητής Τ. έσφιξε με δύναμη το τιμόνι και πάτησε δυνατά το γκάζι. Το αυτοκίνητο –μια Λαμποργκίνι τελευταίο μοντέλο, εικοσαβάβιδη– μούγκρισε άγρια και τινάχτηκε σαν βολίδα μπροστά. Σε πολύ λίγα δευτερόλεπτα η επιτάχυνση της έφτασε στο αποκορύφωμα και η μηχανή μούγκριζε σαν τζάμπο, ενώ οι ρόδες δεν προλαβαίνανε να ακουμπήσουν στην άσφαλτο. Πετούσανε σαν ορμητικός και άγριος σίφουνας.

Ο πρωταθλητής Τ. δεν προλάβαινε να βλέπει το δρόμο μπροστά του. Η Λαμποργκίνι του τον κατάπινε σαν αστραπή. Έβλεπε τα δένδρα, τους λοφίσκους και τα ρυάκια αφού πρώτα τα προσπερνούσε και αφού ήδη τα είχε αφήσει πίσω του. Απίστευτο. Έτρεχε με ταχύτητα ιλιγγιώδη. Έτσι τη στροφή και το μικρό βρα-

* Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

** Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

χάκι που την «έκλεινε» δεν πρόλαβε να τα δει πριν πέσει πάνω τους. Τα είδε αφού το αυτοκίνητό του διαλύθηκε με πάταγο και ο ίδιος κειτόταν ήδη νεκρός στο χαντάκι. Νεκρός από αυτοκινητιστικό δυστύχημα και να βλέπει το τρακάρισμα μετά το θάνατό του; Παράλογο δεν είναι;

Γιατί παράλογο;

Αν υποθέσουμε ότι ο πρωταθλητής Τ. έτρεχε παραπάνω από την ταχύτητα του φωτός, δεν θα ήταν «φυσιολογικό» και όχι «παράλογο» να δει το ίδιο του το τρακάρισμά του αφού αυτό θα συνέβαινε και αφού ο ίδιος θα ήταν ήδη νεκρός στο χαντάκι; Μάλλον ναι. Ή μάλλον, όχι «μάλλον ναι» αλλά «σίγουρα ναι». Διότι αφού το κοινό φως της ημέρας τρέχει με Χ ταχύτητα άρα και το μάτι μας θα πρέπει να τρέχει με την ίδια ταχύτητα Χ για να μπορεί να βλέπει τα αντικείμενα μπροστά του. Ή σωστότερα: Αφού το κοινό φως της ημέρας τρέχει με Χ ταχύτητα, τότε και το φως που εκπέμπουν τα αντικείμενα μπροστά μας θα τρέχει και αυτό με την ίδια ταχύτητα (την ταχύτητα Χ ήτοι 300.000 χλμ. το δευτερόλεπτο) καθώς θα έρχεται από αυτά προς τα μάτια μας. Αν λοιπόν ο πρωταθλητής μας τρέχει με 310.000 χλμ. θα έπεφτε «φυσιολογικά» (και... λογικά) πάνω στα αντικείμενα πριν αυτά προλάβουν να στείλουν το φως τους στα μάτια του. Παράλογο λοιπόν ή μήπως και το «παράλογο» είναι κι αυτό «λογικό» και απλώς ο δικός μας μικρός και πεπερασμένος νους δεν μπορεί να το συλλάβει;

Συμβαίνει αυτό το δεύτερο. Και αυτό, μολονότι πολύ συχνά στη ζωή μας συναντάμε αρκετές τέτοιες «παράλογες» καταστάσεις που τις παίρνουμε απλώς σαν «μοιραίες», γιατί δεν ξέρουμε γιατί συμβαίνουν και δεν θέλουμε να ζούμε χωρίς την ανακούφιση μιας δικαιολογίας ή μιας ψευτο-εξήγησης.

Ωστόσο, όπως θα κατάλαβε ήδη ο προσεκτικός αναγνώστης, μιλάμε εδώ για την πασίγνωστη «Θεωρία της σχετικότητας» του Αϊνστάιν. Ο πρωταθλητής μας δεν «παίζει» εδώ με την ταχύτητα της Λαμποργκίνι του, αλλά με την ταχύτητα του φωτός. Γιατί σύμφωνα με τη θεωρία του Αϊνστάιν όσο πλησιάζουμε –ας πούμε «τρέχοντας» ή «πετώντας»– την ταχύτητα του φωτός, (300.000 χλμ. το δευτερόλεπτο) τόσο ο χρόνος επιμηκύνεται και αν την φτάσουμε, τότε ο χρόνος έχει επιμηκυνθεί τόσο προς το άπειρο, ώστε φτάνει στο μηδέν, γίνεται ο ίδιος μηδέν, «σβήνει», δεν υπάρχει. Αλλά ζωή χωρίς χρόνο, δεν είναι παράλογο και αυτό;

Λογικά αν το σκεφτούμε δεν είναι παράλογο. Διότι –με απλή διατύπωση να το πούμε και χωρίς περίπλοκες μαθηματικές εξισώ-

σεις– ο μανιώδης πρωταθλητής μας που τρέχει πάνω από την ταχύτητα του φωτός δεν αντιλαμβάνεται το χρόνο, αφού βλέπει τα γεγονότα (και τα αντικείμενα) μπροστά του μετά το χρόνο, μεταχρονίως (ας το πούμε έτσι), μεταχρονικά. Δηλαδή (άλλο παράλογο και αυτό), ζει στο ...μέλλον! Ο «πρόχειρος» αναγνώστης σίγουρα θα νιώθει ότι ...θα αποτρελαθεί με τέτοιες «σοφιστείες» –ή ότι ο υποστηρικτής τέτοιων σκέψεων είναι ο ίδιος «αποτρελαμένος»– αλλά λίγο προσεκτικότερα αν σκεφθεί τα δεδομένα, θα δει άνετα ότι δεν υπάρχει στην ουσία τίποτε παράλογο. Άλλωστε μην ξεχνάμε κάτι που είπε ένας ασήμαντος και ανώνυμος σοφός: αν υπήρχε μόνο η λογική στη ζωή ο κόσμος θα είχε μείνει ακίνητος στην αρχέγονη κατάστασή του και θα ντυνότανε με προβιές.

Παράλογο λοιπόν δεν είναι αυτό που ανατρέπει τη λογική, αλλά αυτό που ανατρέπει τη λογική των δικών μας δυνατοτήτων.

Σκεφτείτε λ.χ. την πλήρη ανατροπή της λογικής του Κολοκοτρώνη, αν του έλεγε κανείς ότι έχει τη δυνατότητα να τον βάλει μπροστά σε ένα μηχάνημα να κάνει δηλώσεις για τις αυθαιρεσίες των βαυαρών συμβούλων του Όθωνα στην Αθήνα και να ακούνε τις δηλώσεις αυτές οι συγχωριανοί του στην Δημητσάνα της Πελοποννήσου. Σίγουρα ο γέρος του Μοριά θα το θεωρούσε παράλογο. Δεν θάταν όμως παράλογο παρά μόνο για τη δική του, την τοτινή εποχή. Σήμερα το ραδιόφωνο και η τηλεόραση είναι μια πολύ σαχλή καθημερινότητα.

Έχουμε με άλλα λόγια εδώ μία κατάσταση που ξεφεύγει από τα κοινά όρια της κοσμικής μας λογικής και περνάει στη σφαίρα μιας ιδιαίτερης λογικής, μιας υπερ-λογικής ή καλύτερα μιας συμπαντικής λογικής. Με απλά λόγια, το παράλογο (για τον άνθρωπο στην καθημερινότητά του ή στην δράση του εν γένει) είναι το «απρόοπτο» που του συμβαίνει, και που το εξηγεί σαν «μοιραίο» λόγω της άγνοιάς του. Και τούτο διότι «εκεί έξω», δηλαδή έξω από τα κοσμικά του όρια, υπάρχει μια άγνωστη Γνώση που αυτή μόνο είναι ικανή να εξηγήσει τη λογική του Παραλόγου.

Τι θα γινότανε λοιπόν, αν ο πρωταθλητής μας ξεπερνούσε (όχι έφτανε) την ταχύτητα του φωτός; Σύμφωνα με τη συμπαντική λογική του ανθρώπινου παραλόγου –διότι είναι φανερό πως έχουμε να κάνουμε εδώ με ένα ανθρώπινο παράλογο που διέπεται από μια συμπαντική λογική για να εξηγηθεί– ή αλλιώς σύμφωνα με την άγνωστη Γνώση, ο επίδοξος πρωταθλητής μας θα περνούσε σε ένα παράλληλο σύμπαν, σε ένα αντι-σύμπαν με αντίστροφη φορά όμως: η ταχύτητα του φωτός θα μηδενιζότανε αυτή η ίδια και θα αποτελούσε το φραγματικό όριο, που θα τον εμπόδιζε να

επιστρέψει στο δικό μας σύμπαν. Θα παγιδευόταν δηλαδή στο Μέλλον και δε θα είχε ελπίδα επιστροφής στο Παρόν. Θα είχαμε τότε μια αντιστροφή των δεδομένων: το ανθρώπινο Παράλογο θα χανόταν μέσα σε μια «μαύρη τρύπα» της συμπαντικής Λογικής.

Όλα αυτά δεν είναι εκτός πραγματικότητας. Η συμπαντική λογική κυριαρχεί απόλυτα και πάνω στη δική μας πραγματικότητα σαν ανθρώπινο παράλογο, εξαιτίας της άγνοιάς μας. Είναι δηλαδή για μας το «Μοιραίο», που εμφανίζεται συχνά και σαν «Απρόοπτο» και ερμηνεύεται λόγω άγνοιάς από μας, σαν «Παράλογο». Αυτό είναι ένα δεδομένο ευκόλως διαπιστώσιμο σε όλα τα «γίνεσθαι» της ανθρώπινης ζωής, ακόμα και στο οικονομικό γίνεσθαι ή ειδικότερα στο επιχειρηματικό.

2. Το επιχειρηματικό γίνεσθαι

Πράγματι. Η επιχείρηση και το εξελισσόμενο σε αυτή επιχειρηματικό γίνεσθαι, αποτελεί μια μικρογραφία του προαναφερθέντος συμπαντικού γίνεσθαι. Ακριβέστερα, το επιχειρηματικό γίνεσθαι ή πιο απλά η επιχείρηση, αποτελεί μία από τις άπειρες μικρογραφίες του κοσμικού γίνεσθαι το οποίο (κοσμικό γίνεσθαι) και αυτό με τη σειρά του αποτελεί μικρογραφία του συμπαντικού γίνεσθαι. Πάνω από όλα τα γίνεσθαι λοιπόν, είναι το συμπαντικό – η απόλυτη Γνώση αλλιώς. Κατά συνέπεια, το κοσμικό μας γίνεσθαι, όπως και το αστρικό, το γαλαξιακό και άλλα τμήματα του σύμπαντος, αποτελούν «κατ' εικόνα και ομοίωση αυτού», τις μικρογραφίες του. Κάθε μια από αυτές τις «μικρογραφίες» (από αυτά τα μικρο-«Γίνεσθαι») αποτελείται με τη σειρά της (σαν συνιστώντα μέρη της) από υπο-γίνεσθαι ή αλλιώς από μικρότερες υποκείμενες μικρογραφίες (του). Έτσι π.χ. δίπλα στο επιχειρηματικό, υπάρχει και το οικονομικό, το πολιτικό, το θρησκευτικό και άλλα γίνεσθαι σαν συνιστώντα μέρη και ταυτόχρονα σαν μικρογραφίες του κοσμικού γίνεσθαι. Η θέση τους είναι επάλληλη, ακριβώς όπως άπειροι κόσμοι, που βρίσκονται σε επάλληλες τοποθετήσεις μεταξύ τους (ο ένας «πάνω» ή «πλάι» στον άλλο) και που έχουν σαν ανώτατο, υπερκείμενο γίνεσθαι το κοσμικό γίνεσθαι. Μια τοποθέτηση που μόνο με τη σοφία του Θεού μπορούμε να συλλάβουμε.

3. Η εξίσωση προσδοκιών $\Delta\rho = \Lambda + \Pi$

Απρόοπτο, μοιραίο και παράλογο, λοιπόν. Όμως αυτά είναι η επίφαση των δρώμενων ή των δεδομένων. Το βάθρο τους είναι η λογική (η Υπερ-Λογική ακριβώς) που ακόμα δεν κατακτήσαμε. Έτσι στη ζωή μας (ή και στην επιχείρησή μας σαν μάνατζερ) δρούμε με βάση την παρακάτω εξίσωση προσδοκιών:

$$\Delta\rho = \Lambda + \Pi$$

όπου: $\Delta\rho$ = δράση (μας),

Λ = λογικές ενέργειες ή συμβάντα ή αλλιώς λογικά αποτελέσματα ύστερα από «λογικές» ενέργειες μας,

Π = αποτελέσματα από παράλογες ενέργειες ή παράλογα συμβάντα.

Αυτή η εξίσωση περιγράφει συνολικά τα όρια της ανθρωπίνης (της κοσμικής) λογικής, όπως αυτή μετουσιώνεται σε (στις) προσδοκίες μας. Εξηγεί ταυτόχρονα τη θέληση του ανθρώπου για την κοσμική του (σκέλος Λ) δράση και το φόβο του για το συμπτωτικό άγνωστο (σκέλος Π). Αν στη θέση αυτού του Π το άτομο κατορθώσει να βάλει την πίστη του προς το Θεό, τότε απελευθερώνεται και γίνεται δημιουργικό. Δεν έχει φοβίες μπροστά στο Απρόοπτο και το Παράλογο, ούτε το δέχεται σαν Μοιραίο αλλά επιζητεί τη σύγκρουση μαζί του, το παραμονεύει και το στοχεύει. Και συχνά το πετυχαίνει.

Πάρτε σαν παράδειγμα τον αγράμματο αλλά τόσο πετυχημένο, αυτοδίδακτο επιχειρηματία που δρα μέσα στο ευρύτερο επιχειρηματικό γίγνεσθαι. Στην εξίσωσή μας εδώ το Π ενσαρκώνει το περίφημο «επιχειρηματικό ένστικτο» που τον κάνει να μεγαλουργεί (βλέπε τόσους πολλούς αυτοδίδακτους επιχειρηματίες που έγιναν κολοσσοί), ενώ το Λ αντιπροσωπεύει την «στρωπή», «στιλιζαρισμένη», επιστημονική (ή «τεχνοκρατική») σκέψη του Ορθολογισμού. Που δε σε αφήνει να σκεφτείς (να σκεφτείς, όχι να πιστέψεις) ότι 3+3 πιθανόν να κάνουν 7 και όχι 6. Αντίθετα το «επιχειρηματικό ένστικτο» σε αφήνει. Και το σκέφτεσαι, ρίχνεσαι στο παράλογο και δημιουργείς στο τέλος έναν επιχειρηματικό κολοσσό.

Είναι φανερό ότι τα Λ και Π από τη φύση τους μπορούν να εκφραστούν και να πάρουν κατ' επέκταση τιμές μεταξύ συν και πλην. Τότε θάχουμε:

$$\Delta\rho = (\pm \Lambda) + (\pm \Pi)$$

Αυτή η συμπληρωμένη εξίσωση μας λέει ότι οι προσδοκίες μας τόσο από τη «λογική» ή «ορθολογική» συμπεριφορά μας (Λ) όσο και από την «παράλογη» (Π) μπορεί να διαψευσθούν οπότε θα 'χουμε:

$$\Lambda = \Pi = 0$$

ή ακόμα και να έχουν αρνητικό αποτέλεσμα, δηλαδή ζημιά οπότε θα έχουμε:

$$(-\Lambda) \text{ και } (-\Pi)$$

Σε πλήρη ανάπτυξη επομένως η αρχική εξίσωση είναι:

$$\Delta\rho = (+\Lambda) + (-\Lambda) + (+\Pi) + (-\Pi)$$

Αυτή η εξίσωση ισχύει όπως είναι φανερό, όταν δρούμε για ένα στόχο με πολλές ενέργειες, οπότε είναι δυνατό ένα επιμέρους Π , όπως π.χ. το $\Pi 3$ να είναι αρνητικό ($-\Pi 3$), ένα άλλο να είναι θετικό ($+\Pi 6$), το $\Lambda 4$ να είναι θετικό ($+\Lambda 4$), το $\Lambda 2$ αρνητικό ($-\Lambda 2$), κ.ο.κ. Το αθροιστικό αποτέλεσμα όλων αυτών κατόπιν, μας δίνει το βαθμό πραγμάτωσης (ή επίτευξης) των προσδοκιών μας.

Συνοπτικά εκφραζόμενο, το Π δεν παίρνει πάντα θετικό πρόσημο αλλά παίρνει και αρνητικό, διότι υπάρχουν δεδομένα της υπερ-λογικής που ούτε «τεχνοκρατικά» μέσω του Λ τα ξέρουμε, ούτε το «ένστικτό» μας μέσω του Π τα συλλαμβάνει, και έτσι το τελικό Π παίρνει τότε αρνητικό πρόσημο, ενώ η επιχειρηματική μας προσπάθεια καταλήγει σε πενιχρά αποτελέσματα ή σε πλήρη αποτυχία.

4. Μάνατζερ - το «κοπρόσκυλο» της επιχείρησης

Παράλληλα το Λ αντιπροσωπεύει όπως είπαμε, τον Ορθολογισμό που τον ενσαρκώνει εδώ στο επιχειρηματικό γίγνεσθαι ο μορφωμένος, ο τεχνοκράτης, ο μάνατζερ. Και αυτός όμως στις ενέργειές του θα πάρει αρκετές φορές (τις περισσότερες αυτός από ό,τι ο αυτοδίδακτος επιχειρηματίας) αρνητικό πρόσημο. Επιπλέον ο δυστυχής έχει και το μειονέκτημα ότι ενώ είναι φορτωμένος (βαρυφορτωμένος μάλιστα) από τεχνοκρατικές γνώσεις για ολική ποιότητα, για συστήματα παραγωγής και για γραμμικές εξισώσεις είναι τελείως... σκράπας από επιχειρηματικό ταλέντο. Τούβλο, ξύλο απελέκητο. Αν πάρει αυτός από μόνος του την επιχεί-

ρηση στα χέρια του θα την χρεοκοπήσει σε χρόνο ρεκόρ. Εκτός και αν συνδυάζει και τα δύο, Λ και Π, πράγμα σπάνιο. Έτσι πολύ συχνά ο τεχνοκράτης μάνατζερ καταντάει να είναι ο θεωρητικός της επιχείρησης που από μόνος του χάριν της επιχειρηματικής του αδεξιότητας βαθαίνει ακόμη περισσότερο το χάσμα μεταξύ θεωρίας και πράξης. Διότι προσφέρει μόνο τις ψυχρές «τεχνοκρατικές» γνώσεις του. Δεν είναι παράλογο λοιπόν, να υποθέσει κανείς μετά από όλα αυτά, ότι τώρα με την ανάπτυξη της πληροφορικής αρκεί ένα κατάλληλο πρόγραμμα στο κομπιούτερ με το οποίο ο αυτοδίδακτος επιχειρηματίας θα κάνει ένα-δύο κλικ (ή η γραμματέας του) και θα βγάζει στην οθόνη μπροστά του τις «τεχνοκρατικές» γνώσεις που του λείπουν, ώστε να αχρηστευθεί ο ρόλος του μάνατζερ. Οπότε αυτός από θεωρητικός που είναι θα γίνει απλώς το «κοπρόσκυλο» της επιχείρησης, που θα το έχει εκεί ο φουκαράς ο επιχειρηματίας μόνο για «απρόοπτες» και «δύσκολες» περιπτώσεις, (τρέχα-γύρευε δηλαδή) ή απλώς για το γνωστό... φόβο των Ιουδαίων.

Ήδη αυτό το φαινόμενο είναι εμφανές σε πολλά είδη επιχειρήσεων (αυτόματες πωλήσεις, πωλήσεις εξ αποστάσεως κ.λπ.), όπου ο μάνατζερ έγινε πράγματι μια διακοσμητική γλάστρα χρησιμη μόνο σε ειδικές περιπτώσεις – ακριβώς δηλαδή όπως ένα κοπρόσκυλο που το έχουμε για να γαβγίζει πότε-πότε (βραχνά και αυτό) προς νυχτερινή μας παρηγορία.

5. Το κόστος του παραλόγου

Αλλά ας ξαναγυρίσουμε για λίγο ακόμα στη βασική μας εξίσωση: Το Π και το Λ βρίσκονται καταρχάς σε μια συνεχή και θα λέγαμε αδυσώπητη σύγκρουση. Στη σύγκρουση αυτή πολύ λίγες φορές φταίει το Π. Συνήθως το Λ παρεμβαίνει ανασταλτικά προς το Π και αυτό είναι... λογικό, αφού το Λ αντιπροσωπεύει τη λογική, τον ορθολογισμό.

Από την άλλη πλευρά, αν διερευνήσουμε περισσότερο το Π, θα δούμε ότι έχει τρία βασικά συνιστώσα μέρη. Έχουμε δηλαδή:

$$\Pi = M + A + T$$

όπου: M = μοιραίο,
A = απρόοπτο,
T = τολμηρό.

και επειδή το Π μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό έχουμε και για αυτό:

$$\Pi = (\pm M) + (\pm A) + (\pm T)$$

Όπως φαίνεται από τους προσδιορισμούς που κάναμε, το M είναι τελείως ανεξήγητο για μας, μοιραίο, της «μοίρας το γραμμένο». Συχνά, το προκαλούμε έμμεσα με την μοιρολατρική στάση μας. Το A εξηγείται ίσως αλλά δεν το περιμένουμε και βέβαια ούτε το προκαλούμε, όπως το M . Είναι το ξαφνικό, το απροσδόκητο και τόσο στη θετική, όσο και στην αρνητική του έκφανση, διαμορφώνει συχνά στον ανθρώπινο βίο, ένα «νόμο» το λεγόμενο «νόμο του απρόοπτου», κατά τον οποίο συχνά μια υπόθεση «λύεται» από κάτι μη αναμενόμενο και μη προκληθέν από δική μας ενέργεια. Στη θετική του έκφανση, είναι αυτό που λέμε «η θεία πρόνοια μερίμνησε» και στην αρνητική του, «έτσι το θέλησε η μοίρα». Τέλος το T είναι το κυρίως παράλογο, το σάλτο μορτάλε, το ριψοκίνδυνο που το συλλαμβάνουμε με το ένστικτο και το στοχεύουμε συνειδητά. Σε αντίθεση με το T , το M έρχεται είτε από α-συνείδητη ενέργεια είτε χωρίς ενέργεια, άρα δεν το προκαλούμε άμεσα, όπως το T .

Ειδικότερα στο επιχειρηματικό γίνεσθαι, το T υποδηλώνει ριψοκίνδυνο επιχειρηματία, ενώ το M , ανίκανο μάντζερ. Το A συνεπάγεται ετοιμότητα τόσο για τον επιχειρηματία όσο και για τον μάντζερ. Έτσι, αν εξασφαλίσουμε το «ζην» με το Λ στην επιχείρησή μας (ή στη ζωή μας) τότε ανετότερα επιδιώκεται το Π με το ένστικτό μας. Αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητος όρος, είναι όμως μια βάση κοστολόγησης του Π , διότι αν αυτό το τελευταίο πάρει τελικά αρνητικό πρόσημο και στα τρία συστατικά του στοιχεία (M , A , T), τότε η επιχείρηση θα μπορεί να σταθεί τουλάχιστον στο νεκρό σημείο της αφού θα ισχύει:

$$\begin{aligned}\Delta\rho &= \Lambda + \Pi \\ \Delta\rho &= \Lambda + (-M - A - T) \\ \Delta\rho &= \Lambda - M - A - T\end{aligned}$$

και αν:

$$-M - A - T = 0$$

που σημαίνει αποτυχία των Π ενεργειών μας, τότε μένει η κατά συνθήκη ικανοποιητική για την επιχείρησή μας εξίσωση:

$$\Delta\rho = \Lambda$$

που εξασφαλίζει το «ζην» στην επιχείρησή μας και άρα το «νεκρό σημείο» της.

Αν αντίθετα δεν ισχύει η ισότητα:

$$\Delta\rho = \Lambda$$

αλλά η ανισότητα:

$$\Delta\rho > \Lambda$$

που σημαίνει ότι το Λ δεν μας αποδίδει ικανοποιητικό αποτέλεσμα για την επιχείρησή μας και άρα δεν εξασφαλίζεται το νεκρό σημείο της, τότε το κόστος είναι αρνητικό και η επιχείρηση ενδεχομένως να οδηγηθεί σε πτώχευση ή –γενικότερα και πάντως από τη συγκεκριμένη δράση της– σε αποτυχία.

6. Ένστικτο του Παραλόγου ή Παράλογο του Ενστίκτου;

Τι είναι λοιπόν το (επιχειρηματικό εδώ, θρησκευτικό, κοινωνικό ή στρατιωτικό αλλού) «ένστικτο» ή αλλιώς, ποιες είναι οι κινητήριες συνιστώσες του Παραλόγου; Το να ψάξεις αυτό το ερώτημα στον πυρήνα του, είναι μάταιο πράγμα, γιατί για την ανθρώπινη λογική, την κοσμική λογική, προσκρούει στην αρχή της αιτιότητας κατά την οποία σε κάθε αιτιατό (αποτέλεσμα) προηγείται ένα αίτιο, μια ενέργεια.

Ο μάντζερ π.χ. ενεργεί ακριβώς έτσι – δηλαδή σύμφωνα με την αρχή της αιτιότητας, με την έννοια ότι δεν κάνει τίποτε, αν δεν έχει πριν από αυτό τις αποδείξεις του. Επί παραδείγματι δε θα ρίξει ένα νέο προϊόν στην αγορά (αιτιατό), αν δεν έχει ενθαρρυντικές αποδείξεις από μία προηγηθείσα έρευνά του (αίτιο). Αντίθετα το Ένστικτο λειτουργεί αντίστροφα. Εγκαταλείπει τον ορθολογικό «χωρο-χρόνο» του μάντζερ και δρα εισερχόμενο σε έναν αντιορθολογικό υπερ-χωροχρόνο, κατ' αντίστροφη ακριβώς φορά: σκοπεύει το Αιτιατό δημιουργώντας το Αίτιο, ενώ ο μάντζερ σκοπεύει το Αίτιο, δημιουργώντας το Αιτιατό.

Σύμφωνα λοιπόν με την αρχή της αιτιότητας είναι ένα κοσμικό «παράλογο» να προσπαθήσεις π.χ. να ανάψεις το φως πριν γυρίσεις το διακόπτη ή (για το μανιώδη πρωταθλητή μας) να σκοτωθείς πριν γίνει το τρακάρισμά σου ή γενικότερα να έχεις ένα αποτέλεσμα πριν κάνεις την ενέργεια που θα το προκαλέσει. Αυτά

όλα όμως ισχύουν μέσα στο περίγραμμα που καθορίζουν οι 5 κοσμικές μας αισθήσεις. Υπάρχει όμως και η έκτη αίσθηση, η συμπαντική, που συλλαμβάνει πράγματα ασύλληπτα από τις 5, γιατί συντονίζεται με τη «λογική» του σύμπαντος, τη συμπαντική λογική. Σε αυτή τη λογική, ο άνθρωπος εισχωρεί αργά και σχεδόν ανεπαίσθητα. Πόση γνώση κατακτήσαμε από τον καιρό του Σωκράτη, μέχρι σήμερα; Πολλή; Όχι. Σε σχέση με την απέραντη γνώση που διέπει το σύμπαν, ασήμαντη. Και δεν είμαστε απόλυτα σίγουροι και γι' αυτή που κατακτήσαμε. Μιλάμε π.χ. για «μαύρες τρύπες» στο διάστημα ή για διαστολή του σύμπαντος, αλλά δεν είμαστε σε θέση να τα αποδείξουμε απόλυτα. Εν πάση περιπτώσει κατακτήσαμε κάτι από τη λογική του σύμπαντος. Αυτό όμως που κατακτήσαμε, ο βαθμός εισχώρησης δηλαδή, είναι η σχετική γνώση. Η απόλυτη γνώση εντούτοις είναι απέραντη, χαώδης, απροσπέλαστη, όσο και το ίδιο το σύμπαν. Έτσι, το Ένστικτο με τη διαπλοκή του προς το Παράλογο δείχνει φαινομενικά να παράγει ένα Αιτιατό (ένα Αποτέλεσμα) χωρίς Αίτιο (χωρίς Ενέργεια) – ανάβει δηλαδή το φως χωρίς γύρισμα του διακόπτη. Αυτό όμως μόνο επιφανειακά. Διότι στην πραγματικότητα το Ένστικτο δεν κάνει τίποτα άλλο, παρά να κινείται με τις συνιστώσες του Παραλόγου, όπως αυτές καθορίζονται από τη συμπαντική υπερ-λογική.

Σε πυκνή διατύπωση λοιπόν και με βάση την «εξίσωση προσδοκιών» που παραθέσαμε παραπάνω, υπάρχει πάντα ένα φραγματικό όριο στη γνώση μας, κατά τον ίδιο τρόπο που για το χρόνο είναι το όριο του φωτός, που δεν μπορούμε να ξεπεράσουμε. Με άλλα λόγια, δεν μπορούμε ποτέ να φτάσουμε στην απόλυτη Γνώση, διότι υπάρχει η «γνωστή» κοσμική μας Γνώση και η άγνωστη υπερ-κοσμική Γνώση. Η αρχή της αιτιότητας δηλαδή ισχύει, αλλά την ξέρουμε μόνο στην κοσμική μας Γνώση, στην άγνωστη Γνώση δεν μας είναι ακόμα ψηλαφίσιμη. Ίσως να είναι αύριο. Ίσως... Ωστόσο γνωστή και άγνωστη Γνώση υπάρχουν. Όπως λέει και ο Πλάτων στον Ευθύδημο, «οι ιδέες υπάρχουν, οι ερευνητές απλώς τις αποκαλύπτουν». Έτσι για την κοσμική μας λογική η άγνωστη Γνώση υπάρχει μεν, αλλά δεν ανακαλύφθηκε ακόμα. Αυτό σημαίνει μεταξύ άλλων κάτι ασύλληπτο: ότι υπάρχουν άπειρα παράλληλα και άγνωστα σύμπαντα Γνώσεων που λειτουργούν με τους δικούς τους νόμους, τους άγνωστους σε μας. Αν είναι έτσι τα πράγματα, τότε προκύπτει το ερώτημα σε ποιο ακριβώς «γνωστό» σύμπαν ζει ο καθένας μας, αν δεχθούμε –όπως είναι «λογικό»– ότι ο καθένας μας έχει την δική του Ατομική Γνώση. Καθώς επίσης και ποια αλληλοεπίδραση έχουν τα «γνωστά» σύμπαντα μεταξύ

τους, αλλά και τα «γνωστά» με τα «άγνωστα» πάλι μεταξύ τους. Και εν τέλει σε ποιο σύμπαν ζούμε «αληθινά», ή σε ποιο θα ζήσουμε ή δεν θα μπορέσουμε να ζήσουμε. Με άλλα λόγια ποια Γνώση είναι βατή, ποια άβατη και πως θα τη φτάσουμε ή δεν θα τη φτάσουμε.

7. Εξίσωση Μνήμης $Mv = ΚΛ + ΚΠ$

Επειδή η Γνώση δεν είναι τίποτε άλλο παρά Μνήμη των βιωμάτων που καταγράφονται ατομικά και συνολικά και ο συσχετισμός αυτών των καταγραφών, η γνωστή μας εξίσωση προσδοκιών:

$$\Delta\rho = \Lambda + \Pi$$

μπορεί να ιδωθεί (ως αντικατόπτρισμα) σαν μια αντίστοιχη «Εξίσωση Μνήμης» ήτοι:

$$Mv = ΚΛ + ΚΠ$$

όπου: $Mv =$ μνήμη,

$ΚΛ =$ καταγραφές του Σύμπαντος- Λ ,

$ΚΠ =$ καταγραφές του Σύμπαντος- Π .

Η εξίσωση αυτή σημαίνει ότι για την Δράση μας συνισταμένες είναι οι «λογικές» ενέργειες (Λ στην εξίσωση προσδοκιών) που βγαίνουν από τις καταγραφές του Σύμπαντος- Λ ($ΚΛ$ της εξίσωσης μνήμης) καθώς επίσης και οι «παράλογες» ενέργειες (Π στην εξίσωση προσδοκιών) που αυτές τώρα βγαίνουν από τις καταγραφές του Σύμπαντος- Π ($ΚΠ$ της εξίσωσης μνήμης). Ό,τι καταγράφουμε σαν Μνήμη –και εν τέλει Γνώση– μας χρειάζεται στην κατάσταση των «λογικών» μας ενεργειών και ό,τι δεν έχουμε ακόμα καταγράψει, το επιχειρούμε από «Ένστικτο» με μια παράλογη ενέργεια. Έτσι είμαστε αναγκασμένοι να «παίζουμε» με το «απρόοπτο», ή για τους δειλούς με το «μοιραίο» και για τους τολμηρούς με το «παράλογο». Το είδαμε αυτό πολύ «πρόχειρα» στο επιχειρηματικό γίγνεσθαι. Το ίδιο συμβαίνει σε όλα τα κοσμικά και τα συμπαντικά γίγνεσθαι. Η Υπερ-Λογική είναι πάντα αχανής και κερδίζει εκείνος που με το τολμηρό «ένστικτό» του (ακριβώς όπως ο αυτοδίδακτος επιχειρηματίας) τα βάζει με το παράλογο.

Κι εδώ γίνεται εμφανής ακριβώς, ο ρόλος του «κοπρόσκυλου» για τον μάντζερ. Διότι οι «τεχνοκράτες» είναι άχρηστοι, αφού η

φύση –εδώ η Αγορά– δημιουργεί από μόνη της τα κενά με δυσδιάκριτους τρόπους, συχνά ορατούς μόνο στο επιχειρηματικό «Ένστικτο» και σπάνια στην τεχνοκρατική Γνώση, η οποία περιχαρλωμένη επί πλέον στον περίγυρο των μαθηματικών της εξισώσεων, ενσαρκώνει κατ' ανάγκη και έναν άκρατο συντηρητισμό, ανίκανο για εξάρσεις και τολμηρές «τρέλες». Αυτές, μόνο το Ένστικτο τις επιχειρεί. Με άλλα λόγια ο μάνατζερ λόγω του συντηρητισμού που απορρέει από τον Ορθολογισμό του, δεν μπορεί να δημιουργήσει επιχειρηματικό γίνεσθαι. Μόνο σαν «γραμματοκιβώτιο» μπορεί να λειτουργήσει, χρήσιμο στο επιχειρηματικό Ένστικτο. Αυτό το βρίσκει κανείς όχι μόνο και όχι κατ' ανάγκη στο επιχειρηματικό γίνεσθαι αλλά και στο πολιτικό, το κοινωνικό, το θρησκευτικό, παντού. Ένας αγράμματος καμηλιέρης π.χ. ήταν ο Μωάμεθ και όμως έφτιαξε μια ολόκληρη θρησκεία και οι δικοί μας Δώδεκα Απόστολοι ήταν απλοί ψαράδες και μεροκαματιάρηδες. Όμως το έντονο «επιχειρηματικό ένστικτο» –για τους πιστούς η θεία φώτιση, που πράγματι ήταν Θεία στους Αγίους Αποστόλους μας– τους επέτρεψε να μεγαλοουργήσουν.

Εδώ πρέπει να διευκρινίσουμε όμως ότι όταν λέμε «Μάνατζερ» δεν εννοούμε τον «πληροφορημένο» υπάλληλο (για τις εξελίξεις, τα νέα δεδομένα της αγοράς κ.λπ.), «πληροφόρηση» που μπορεί να την έχει από μόνος του και ο ίδιος ο επιχειρηματίας δίπλα στο ένστικτό του ή μέσω 1-2 ή 10 καλά «πληροφορημένων» υπαλλήλων του, αλλά τον καταρτισμένο επιστημονικά τεχνοκράτη, που μέσω ακριβώς της κατάρτισής του αυτής, κάνει επιχειρηματικά βήματα. Ένστικτο-Κατάρτιση επομένως χωρίζουν τα δύο πρόσωπα (Επιχειρηματία-Μάνατζερ). Άλλως, ο Μάνατζερ στη θέση του πληροφορημένου (του «γραμματικού») θα είναι πάντα χρήσιμος για την επιχείρηση.

Εν τέλει δηλαδή, το ανθρώπινο παράλογο έχει τη συμπαντική του λογική που για μας είναι ανεξερεύνητη από αδυναμία νοήσεώς της. Δείτε απλώς τους κραδασμούς που δέχονται όλα τα μεγάλα χρηματιστήρια του κόσμου από μια κρίση στο χρηματιστήριο π.χ. του Χονγκ-Κονγκ. Το πώς και γιατί αυτοί οι κραδασμοί «μεταφέρονται» από το Χονγκ-Κονγκ σε όλο τον κόσμο, το ξέρουμε εμείς οι οικονομολόγοι, γιατί σε μεγάλο βαθμό μπορέσαμε να δούμε, τους «δρόμους» των κραδασμών αυτών. Και αυτοί οι «δρόμοι» είναι π.χ. οι διεθνείς κερδοσκόποι, η μαζική εκροή-εισορή θερμού χρήματος ή επενδυτικών κεφαλαίων, η ψυχολογία του μικρού επενδυτή, η μαύρη κερδοσκοπία, ο τζόγος κ.ο.κ. Σε άλλες περιπτώσεις όμως δεν τους ξέρουμε αυτούς τους «δρό-

μους», γιατί είναι δυσδιάκριτοι κι έτσι δεν μπορούμε να καταλάβουμε γιατί π.χ. μια αύξηση των επιτοκίων μπορεί να οδηγήσει σε επενδυτικό μαρασμό και ταυτόχρονα να μην προσελκύσει τις αποταμιεύσεις στις τράπεζες. Ακόμα περισσότερο δεν μπορούμε να καταλάβουμε γιατί ο Ωνάσης έγινε από λοστρόμος μέγας και τρανός εφοπλιστής και εντελώς καθόλου δεν ξέρουμε και μας φαίνεται παράλογο, πως ο μανιώδης πρωταθλητής μας είναι δυνατόν να δει το ίδιο το τρακάρισμά του όταν ήδη κείται νεκρός στο χαττάκι. Κάποια άλλη λογική τα διέπει όλα αυτά, υπερ-κοσμική, υπερ-λογική, συμπαντική.

Έτσι, τα πράγματα σε όλα τα κοσμικά γίνεσθαι, γίνονται πάντα με τη νομοτέλεια της συμπαντικής λογικής. Ο Ορθολογισμός του μάνατζερ με άλλα λόγια, έχει το όριο του στην τελευταία μαθηματική εξίσωση των μοντέλων του και εκεί η σκέψη του μηδενίζεται τείνοντας προς το αχανές άπειρο. Ακριβέστερα η «χρονοσκέψη» του υπερβαίνει το όριο της, εξαντλεί το πεδίο του Ορθολογισμού και παίρνει άλλη διάσταση, τη διάσταση του Παραλόγου. Και ήδη, εδώ αρχίζει το πεδίο δράσεως του «Ενστίκτου» το οποίο έχει κατ' αντίστροφη φορά το φραγματικό του όριο στην τελευταία εξίσωση του Ορθολογισμού. Έτσι τα δυο πεδία –του μαντζερικού Ορθολογισμού και του επιχειρηματικού Ενστίκτου– δε συναντώνται, γιατί υπάρχει ένα κοινό φραγματικό όριο που τα χωρίζει, ακριβώς όπως η ταχύτητα του φωτός φράζει το Χρόνο από το Τώρα προς το Μέλλον.

Αν ρωτήσουμε λοιπόν έναν αυτοδίδακτο επιχειρηματία πως τα κατάφερε και έστησε «έναν τέτοιο κολοσσό», θα μας απαντήσει σίγουρα ότι δεν ενήργησε με καμία λογική, αλλά με το ένστικτο, κυνηγώντας όχι το «λογικό» αλλά το «παράλογο». Που μπορεί να το πει και αλλιώς παράτολμο, τυχαίο, μοιραίο, απρόοπτο ή κάτι παρόμοιο. Όπως και να σας το ονομάσει εντούτοις, δεν θα μπορέσει να σας δώσει μία συνταγή για να το «κυνηγήσετε» και εσείς. Και τούτο διότι η λειτουργικότητα του Παραλόγου μολονότι υπάρχει και είναι συμπαντική, δεν κατανοείται με την κοσμική, πεπερασμένη λογική του ανθρώπου –αλλιώς δεν θα ήταν παράλογο– ακριβώς όπως δεν κατανοείται και η δυνατότητα του νεκρού από το τροχαίο πρωταθλητή μας να δει το τρακάρισμα μετά τον ακαριαίο θάνατό του. Το παράλογο δεν καταλαβαίνεται, δεν εννοείται, απλώς «συλλαμβάνεται», εναρμονίζεται κάποια στιγμή με το Π των προσδοκιών μας και παίρνει έτσι θετικό πρόσημο – όσες φορές το πάρει.

8. Το χάος της Θεωρίας του Χάους

Παρόλα αυτά η γνωστή «Θεωρία του Χάους» προσπαθεί τελείως εξω-λογικά να καταλάβει τη Λογική του Παραλόγου, με το να ψάχνει να βρει τους κανόνες με τους οποίους λειτουργεί το παράλογο αυτό. Έτσι το μόνο που καταφέρνει ψάχνοντας, είναι να κάνει μια τρύπα στο νερό, αφού δεν μπόρεσε ακόμη να καταλάβει ούτε την ίδια την ουσία της. Δεν μπόρεσε δηλαδή να καταλάβει πώς και με ποιους κανόνες, αν ρίξουμε μέσα σε ένα ποτήρι νερό, μια πρόσθετη ποσότητα νερού, θα προκληθεί αναταραχή, πώς και με ποιους κανόνες αυτή η αναταραχή θα λειτουργήσει για λίγο και πώς και με ποιους κανόνες εντέλει θα επέλθει μια νέα ισορροπία στο ποτήρι, όταν το νερό ηρεμήσει σε ένα νέο (ανώτερο) επίπεδο. Με άλλα λόγια η Θεωρία του Χάους αντί να στοχεύσει στο ίδιο το Παράλογο, στοχεύει στη Λογική του.

Η διαφορά εδώ είναι εμφανής και ειδοποιός. Ψάχνει να βρει πώς λειτουργεί η αναταραχή του νερού μέσα στο ποτήρι, ενώ το μόνο κατορθωτό θα ήταν να στοχεύσει σε ένα από τα άπειρα μικροκύματα της αναταραχής, να το αναλύσει και να ωφεληθεί από την ανάλυση αυτή. Έτσι η θεωρία αυτή λειτουργεί σαν τον κυνηγό που σπώνει μια τεράστια παγίδα για να πιάσει με μιας όλα τα θηράματα του λόγγου, ενώ θα πετύχαινε καλύτερα αποτελέσματα αν έσπινε πολλές παγίδες, σε μερικές από τις οποίες σίγουρα κατόπιν κάποια θηράματα θα πιάνονταν. Η διαφορά λοιπόν ανάμεσα στις δύο μεθόδους (του Χάους και του Παραλόγου) είναι εμφανής, όπως είπαμε και ειδοποιός. Όλα τα θηράματα δεν μπορούμε να τα πιάσουμε, όλο το Χάος δεν μπορούμε να το δούμε με μιας, ενώ μπορούμε κάποια στιγμή να «συλλάβουμε» αυτό το ίδιο το Παράλογο σε κάποια μορφή του, χωρίς στατικές εξηγήσεις. Και δεν μπορούμε με μιας να δούμε όλο το Χάος γιατί απλούστατα δεν υπάρχει... χάος. Υπάρχει μόνο η άγνωστη Γνώση που δεν είναι βατή από μας.

Πως το λέει πολύ λυρικά και περιγραφικά η Αγία Γραφή στην θαυμάσια αλληγορία της για τον Πύργο της Βαβέλ; Οι «σοφοί» της εποχής εκείνης, παίζοντας με την τοτινή εκδοχή της «Θεωρίας του Χάους» νομίσανε ότι μπορούν να φτάσουν μέχρι ψηλά, πάνω στο Θεό και να κατακτήσουν έτσι την απόλυτη Γνώση. «Τεχνοκράτες» ήταν οι άνθρωποι, αλλά ξέρετε που στηρίξαν την έπαρσή τους; Σε μια «νέα» τεχνογνωσία που είχαν κατακτήσει: Στην ανακάλυψη δηλαδή του ψημένου πηλού (του τούβλου με άλλα λόγια) και της ασβέστης. Τα δύο αυτά υλικά τους δίνανε τη

δυνατότητα να χτίζουν γερότερες οικοδομές, από ό,τι ήταν ως τώρα οι ξερολιθιές που στήνανε πρόχειρα και οι αχυροκαλύβες τους. Έτσι, σκέφτηκαν να χτίσουν έναν τεράστιο πύργο που «θα φτάνει ως το Θεό» ή πιο εντοπισμένα στην τοτινή πραγματικότητα, σκεφθήκανε να χτίσουν τον «ουρανοξύστη» της εποχής τους. Με άλλα λόγια, πιστέψανε ότι προχωράνε προς την κατάκτηση της απόλυτης Γνώσης. Αλλά το μόνο που κατάφεραν, ήταν να δημιουργήσουν ένα σκέτο... χάος. Διότι με ασβέστη και τούβλα βέβαια δεν μπορείς παρά να κτίσεις ένα μέτριο σε ύψος οικοδόμημα, δύο-τριών ορόφων. Έτσι, βρεθήκανε πολύ γρήγορα σε αδιέξοδο και προφανώς αρχίσανε να κάνουν νέες μελέτες, να προτείνουν νέες μεθόδους οικοδόμησης, να αντιπροτείνουν νέα μοντέλα και τελικά να μπερδευτούν τόσο, ώστε να μην μπορούν να συνεννοηθούν μεταξύ τους σχετικά με το περαιτέρω χτίσιμο του «πύργου» τους. Πολύ όμορφα λοιπόν και πολύ παραστατικά, η Αγία Γραφή μας λέει τότε ότι στην απόλυτη γνώση δεν μπορείς να φτάσεις, και ως εκ τούτου κάθε προσπάθεια οδηγεί σε σύγχυση και νοητικό αδιέξοδο – που εδώ αλληγορικά μας το παρουσιάζει σαν «γλωσσικό». Διότι προσθέτει: Και είπεν ο Κύριος: «Δεύτε και καταβάντες συγγέωμεν αυτών εκεί την γλώσσαν, ίνα μη ακούσωσι έκαστος την φωνήν του πλησίον... και διέσπερε αυτούς ο Κύριος εκείθεν και επαύσαντο οικοδομούντες τον Πύργον.»

Αληθινά, η τελευταία μαθηματική εξίσωση των τεχνοκρατών είναι το πιο αστείο σκαλοπάτι για να ανεβούμε ψηλά πάνω στην απόλυτη Γνώση. Διότι ο Θεός κυβερνάει ολόκληρο το Σύμπαν και όχι μόνο τη μικρούλικη, πεπερασμένη, ασήμαντη ανθρώπινη υπαρέξούλα μας. Και μάλιστα όχι με μαθηματικές εξισώσεις, αλλά με την ασύλληπτη μεγαλοσύνη Του.

